

Frans Van Cauwelaert als leerling van het Klein Seminarie te Hoogstraten *

Guido LANDUYT

In het tweede inschrijvingsboek van het Klein Seminarie staat *François* Van Cauwelaert ingeschreven als aangenomen in de school op 4 oktober 1892¹. Dit wil niet zeggen dat dit de dag is waarop Frans werd ingeschreven op het Klein Seminarie; alle leerlingen werden immers alfabetisch ingeschreven op de datum van hun eerste schooldag. Volgens het inschrijvingsboek kwam hij van de *éc[ole] com[munale]* van *Lombeek N[otre] D[ame]* en begon zijn carrière in de laagste klas, de 8ste².

Het Klein Seminarie beschikte over een behoorlijk onderlegd lerarenkorps, zeker wat de hoogste klassen betrof. Alle leraren waren priester of ontvingen hun wijding kort na hun aankomst op het Klein Seminarie. Voor de curricula van de leraars beschikt men over een uitstekende bron, het *Livre des professeurs*³.

Op het ogenblik van de aankomst van Frans Van Cauwelaert verbleven er dertig priesters op het Klein Seminarie: zeventien waren „professor”, tien „subregent”, van één priester is de functie niet bekend⁴. Verder waren er de superior J. Verbist en de onderdirecteur H. Uytterhoeven. Achttien onder hen waren zelf oud-leerling van Hoogstraten, zes van het Klein Seminarie van Mechelen. Vijf leraars hadden de universiteit bezocht: voor J. Otto, de ouderdomsdeken van het korps, was dat maar één jaar geweest, maar J.B. Van Mol en J. Appelmans hadden de graad van baccalaureus, de eerste in de wijsbegeerte en letteren, de andere in de theologie behaald. De latere superior A. Desmedt en H. Valvekens waren doctores, de eerste in wetenschappen, de tweede in wijsbegeerte en letteren.

* Zie vorig artikel in Wetenschappelijke Tijdingen, XLIX (1990), p. 222-229.

1. HAKS, B1, *Inschrijvingsboeken II*.

2. Het 2de inschrijvingsboek vermeldt enkel de laagste klas. In 1896 werden alle leerlingen overgeschreven naar het 3de inschrijvingsboek (HAKS, B1, *Inschrijvingsboeken III*).

3. Alhoewel bekend als „Livre des professeurs”, heet het eigenlijk „Liste des professeurs”. Bewaard op het secretariaat van de school en voorzien van een klapper. De leraars zijn ingeschreven in volgorde van hun aankomst op het Klein Seminarie. Af en toe wijken de gegevens af van het Livre des professeurs opgemaakt door superior Jansen rond 1910.

4. Bols E. (Werchter 1869, Aarschot 1895), benoemd op het Klein Seminarie op 17.09.1892 en er vertrokken op 23.06.1894. HAKS, *Livre des professeurs*, 103, M. Bols, Emile Jean Gie. Waarschijnlijk was E.H. Bols subregent.

Gedurende de aanwezigheid van de Van Cauwelaerts steeg het lerarenkorps lichtjes in aantal⁵. Er fungeerden 78 verschillende priesters in het korps. Het overgrote deel onder hen was oud-leerling van de klein seminaries van het bisdom: 45 van Hoogstraten (57 %) en 11 van Mechelen (14 %), wat voor een grote continuïteit in de tradities zorgde.

50 priesters begonnen hun loopbaan tussen 1892 en 1906; gemiddeld bleven ze bijna 11 jaar op het Klein Seminarie⁶. Toch was voor de meesten hun verblijf slechts een stap op hun weg naar de parochie en kwamen zij in de school alleen maar „rijper” en ouder worden om het parochiewerk beter aan te kunnen. 30 priesters verbleven minder dan tien jaar op het Klein Seminarie; onder hen waren er 17 die niet eens vijf jaar op de school verbleven⁷.

Een carrière aan het Klein Seminarie begon meestal met enkele jaren subregentschap, na korte tijd aangevuld met enkele lessen in vakken als rekenkunde, aardrijkskunde of godsdienst⁸, om langs een leraarschap in de Franse afdeling uit te monden in een „echt” professorschap in de Latijnse afdeling. Gezien hun kort verblijf op de school zijn er toch nog 19 die enkel subregent werden of opklommen tot leraar in de Franse afdeling. Slechts enkele van de leraren van die afdeling hadden blijkbaar niet de ambitie om op te klimmen en werden gewaardeerd als leraar bij die jongste leerlingen. Zij waren ook op een ander terrein van het schoolleven actief⁹.

Een andere promotie vanuit het subregentschap was het onderdirecteurschap. Zo werden achtereenvolgens H. Uytterhoeven in 1880, J. Uydens in 1896 en F. Janssens in 1907 gepromoveerd van subregent tot „vice-directeur”.

Alleen aan de leraars die universiteit gelopen hadden, ging de „hel van subregent”¹⁰ voorbij. Zij werden rechtstreeks benoemd tot „professor” in één van de hogere klassen. Zestien leraars ten tijde van de Van Cauwelaerts hadden de universiteit bezocht, maar slechts enkelen hadden de titel van licentiaat of doctor behaald. Vrijwel allen kozen wijsbegeerte (en letteren) of theologie, slechts twee, de latere superior A. Desmedt en M. Hellemans, bekwaamden zich

5. In het schooljaar 1898-'99: 31, o.w. professoren Latijnse afdeling: 18, Franse afdeling: 3, subregenten: 7, directie: 3 (superior, onderdirecteur en econoom). In het schooljaar 1904-'05: 33, o.w. professoren Latijnse afdeling: 15, Franse afdeling: 5, subregenten: 10, directie: 3.

6. Samen verbleven ze er 547 jaar.

7. Tussen 0-4 jaar: 17; 5-9 jaar: 13; 10-14 jaar: 2; 15-19 jaar: 5; 20-24 jaar: 5; 25-29 jaar: 7; meer dan 30 jaar: 1.

8. In 1910 was alleen de jongste subregent, F. Somers, enkel subregent. De anderen gaven aardrijkskunde (2), brievenstijl, Frans (2), gewijde geschiedenis, godsdienst (3), Nederlands (2), rekenkunde (2).

9. De Boungne (1902-'16) bereidde de leerlingen voor op het vormsel en de plechtige communie. De Bie (1905-'11) spande zich in voor lichamelijke opvoeding en regisseerde. Vercammen (1908-'23) leidde de „symphonie”. Ook Van Hoeydonck bleef van 1906-'26 leraar van de 8ste.

10. W. VAN GERWEN, *Mijmeringen van een oud-subregent*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, p. 217-220.

in positief-wetenschappelijke richting¹¹. Zeven van hen vertrokken al na enkele jaren om hun leraarschap in een andere school voort te zetten¹².

Frans Van Cauwelaert begon in de 8ste en werd in de loop van het schooljaar gepromoveerd naar de *seconde classe* van de *division Française*, klas die men kan gelijkstellen met de 7de¹³ of het 6de leerjaar van de huidige basisschool. Het verschillend kennisniveau van de leerlingen in de „voorbereidende” klassen maakte het verloop van leerlingen en het veranderen van klas in de Franse afdeling tot de normaalste zaak van de wereld¹⁴. In die tijd was het de opdracht van de Franse afdeling om de leerlingen voldoende Frans en basisken- nis bij te brengen, opdat ze met vrucht de Latijnse afdeling zouden kunnen volgen¹⁵. Titularis van de zevende en er belast met de meeste vakken was Pierre¹⁶ (Jozef) Govaerts¹⁷, oud-leerling van het Klein Seminarie. Hij werd aan het Klein Seminarie benoemd in 1887. Hij was achtereenvolgens subre- gent, leraar in de Franse afdeling en van 1896 tot 1900 leraar van de 4de, tot hij onderpastoor werd te Lier. Van de 28 lesuren gaf hij er 22. De overige zes lesuren werden opgevuld door subregenten.

Terwijl de meeste leerlingen zich onmiddellijk lieten inschrijven in de „Congrégation”, vinden we merkwaardig genoeg Frans niet terug in het boek van

11. Geen graad: Otto en Hellemans (wijsbegeerte en letteren); Van Opstal (wiskunde). Bac- calaureus: Van Mol, Commissaris en Appelmans (theologie); Walgrave (Thomistische wijsbe- geerte). Kandidaat: Superior Jansen, Allaer, Walgrave, De Wals en Van Doren (wijsbegeerte en letteren). Licentiaat: De Jongh (theologie). Doctor: Desmedt (wetenschappen); Valvekens, De smet en Asselbergs (wijsbegeerte en letteren).

12. Klein Seminarie Mechelen: Appelmans, De Smet. Klein Seminarie Basse-Wavre: Allaer. St.-Boniface Elsene: Asselbergs (vooraf in Klein Seminarie Mechelen). St.-Romboutscollege Me- chelen: Walgrave, Van Doren. St.-Pieterscollege Leuven: Walgrave, De Wals. Otto was leraar in het Instituut St.-Louis te Brussel. Ook Maes werd verplaatst naar het St.-Pieterscollege te Leuven.

13. In het palmares wordt hij vermeld in de *Division Française, Seconde Classe*: HAKS, B4, *Pal- mares 1893*. Ook in de agenda's van Desmedt wordt hij in die klas vermeld: HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt, 1892-1893*. J. Lauwerys vereenzelvigt deze klas met de 7de B: J. LAUWERYS, *Hoogstraten van 1835 tot 1935*, p. 241.

14. De klas van Van Cauwelaert (7de B) wordt voor de verschillende rapporten vermeld met 53, 62 en 49 leerlingen: HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt, 1892-1893*.

15. Bij de stichting van de Franse afdeling in 1835 schijnt deze ook een finaliteitskarakter ge- had te hebben. Tussen 1875 en 1893 werd de Franse afdeling een voorbereidende afdeling. G. LANDUYT, *Waar stond het eerste Vlaams college? In Hoogstraten!*, in: *Komaan*, XLVI (1987-'88), p. 104.

16. Over de gebruikte voornamen van de leraars hebben we weinig gegevens, daar het *Livre des Professeur* voor de behandelde periode in het Frans gesteld is — zelfs wat de voornamen betreft. Soms biedt het doodsprentje een bijkomende aanwijzing bv. voor Van der Hasselt (zie onder): Petrus. HAKS, *Collectie doodsprentjes*. Wanneer de roepnaam verschillend is van de voornaam staat deze tussen haakjes vermeld.

17. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 241 vermeldt E.H. Van der Hasselt als titularis van 7A (1ste afde- ling) voor 1892-'94 en van 7B (2de afdeling) 1890-'93. HAKS, B3 [*Lessenrooster 1888-1893*] geeft Van der Hasselt als leraar van de 3de afdeling 1888-'90, 2de afdeling 1890-'92, 1ste afdeling 1892-'93. Govaerts van de 3de afdeling 1890-'92 en van de 2de afdeling 1889-'90 en 1892-'93.

de congregatie. De Congregatie van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen was opgericht in 1839¹⁸. Na de oprichting van deze „Congrégation de la Sainte-Vierge” zouden weldra andere geestelijke genootschappen het licht zien. De bedoeling was het nodige geestelijke klimaat te scheppen om roeping bij de leerlingen te bevorderen. Bij de aankomst van Frans werd de Congregatie geleid door directeur Uytterhoeven (1880-1896). Onder het bestuur van directeur Uydens (1896-1907) vinden we wel de handtekening van een „Van Cauwelaert”, vermoedelijk August, die in 1899 zijn *Acte de consécration à la Très Sainte Vierge & acte de consécration à St.-Louis de Gonzague* aflegde¹⁹.

Wel werd Frans met Allerheiligen ingeschreven in het „Apostolat de la prière” en in februari in de „Confrérie du St. Rosaire” en eveneens in de „Adoration perpétuelle”. Terwijl August het bracht tot „Conseiller” van de Mariacongregatie in 1904, vindt men van Frans weinig terug in de congregatieboeken²⁰. Hij behaalde een schitterend resultaat. Hij was eerste van de klas op 62 leerlingen²¹. Hij behaalde een prijs voor gedrag — „régularité” — en was eerste in de Franse taal, Vlaamse taal, wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde en briefstijl. Daarnaast behaalde hij nog een tweede accessit of derde plaats in voordragen. Hij werd niet vermeld voor godsdienst, schoonschrift, uitspraak en lezen, en etiquette²².

Het volgende jaar zat Frans in de 1ste afdeling van de 6de, waar hij een even schitterende uitslag behaalde: 1ste op 40 vermelde leerlingen. Daarnaast had hij opnieuw een prijs voor „régularité” en was eerste in godsdienst, Latijnse thema en auteurs, Latijnse vertaling, Grieks, Frans, Vlaams, wiskunde en geschiedenis. Alleen in aardrijkskunde en voordragen liet hij de eer van een prijs aan een medeleerling en behaalde hij de 1ste accessit (2de plaats) en 5de accessit (6de plaats). In alle vakken behoorde hij tot de kop van de klas²³. Titularis van de klas was Eugène Faes, zelf oud-leerling van het Klein Seminarie, subregent in 1881, en sinds 1891 leraar van de 6de. E. Faes gaf er 16 van de 27 lesuren. In 1895 werd hij onderpastoor in de Finistèrekerk te Brussel en nadien was hij, in 1897, aalmoezenier van de bedelaarskolonie te Merksplas. In de polemiek, gevoerd in *De Kempenaar* naar aanleiding van de debatten

18. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 156-161.

19. HAKS, D1, verschillende verslagboeken.

20. HAKS, D1. *Ibidem*.

21. In het palmares staan slechts 40 leerlingen vermeld. Vermeld worden de leerlingen die een „prix” of een „accessit” behaalden. „Mention” werd enkel in de Latijnse afdeling vermeld. HAKS, B4, *Palmares*, 1893. De laatste telling van A. Desmedt geeft 62 leerlingen. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1892-1894.

22. De vakbenamingen waren: *doctrine chrétienne, langue française, langue flamande, arithmétique, histoire, géographie, art épistolaire, calligraphie, prononciation et lecture, politesse et maintien, déclamation*.

23. HAKS, B4, *Palmares*, 1894.

rond de vijfde organieke wet op het Lager Onderwijs, in 1914 tussen Alfons Versteylen en Frans Van Cauwelaert, sympathiseerde E. Faes blijkbaar met zijn oud-leerling. Hij vertelde aan J. Splichal, uitgever van *De Kempenaar*, dat Van Cauwelaerts schrijven „als zoodanig hier heel goed... gewaardeerd” werd²⁴.

In alle klassen werd de Franse literatuur onderwezen door François Borjans. In de 6de waren dat twee lessen. Deze Brusselaar, die bij zijn eerste optreden als leraar nog geen Nederlands kende, studeerde te Hoogstraten, werd benoemd tot subregent in 1888, priester gewijd in 1889 en leraar in 1892. In juni 1900 werd hij onderpastoor op de Zavel in Brussel. Hij regisseerde de Franse toneelstukken, zodat Frans Van Cauwelaert later met hem een intensiever contact moet gehad hebben. Ook eiste hij van de leerlingen een stijlvolle houding. Verder toonde hij een bijzondere gehechtheid aan het Klein Seminarie. Bij een van zijn bezoeken overleed hij er in 1934²⁵.

In de 5de, schooljaar 1894-'95, kwam Frans in de klas van Henri (Frans) Caeymaex, oud-leerling van het Klein Seminarie. Voorheen was deze subregent (1875-'81), leraar in de Franse afdeling (1881-'83) en in de 6de (1883-'86) geweest. Hij regisseerde de toneelstukken, bespeelde een instrument in de fanfare²⁶ en lag ook aan de basis van de Vlaamse revolutie in het schooljaar 1889-'90. Hij was het die de leerling Oscar Leroux tijdens de zondagse voordracht „Je suis français, Dieu merci” liet zeggen, tot ergernis van het grootste deel van de studentengemeenschap²⁷. F. Caeymaex bleef slechts enkele maanden leraar van Van Cauwelaert. Op 26 november werd hij benoemd tot pastoor in Vosselaar en opgevolgd door Pierre Vanderhasselt, afkomstig van Lennik en oud-leerling van het Klein Seminarie van Mechelen. Na zijn wijding werd hij subregent aan het Klein Seminarie in 1884 en in 1888 „professor” van de 1ère française. P. Vanderhasselt zou nogmaals titularis worden van Frans wanneer hij op 23 december 1896 P. De Smedt in de 3de A opvolgde. Hij verliet het Seminarie in 1901 om onderpastoor te worden in Etterbeek. Van de 25 gekende uren²⁸ werden er 15,5 door Caeymaex, later door Vanderhasselt, gegeven; alleszins waren daar Latijn en Grieks bij. De reeds geciteerde F. Borjans gaf naast 1,5 uur geschiedenis ook 3 uur Frans. Subregent Remi Byl, waarover verder meer, gaf minstens twee uur, waaronder aardrijkskunde, mogelijk ook nog enkele uren wiskunde.

24. Zie hierover de brief van Splichal aan Van Cauwelaert, 14 mei 1914. M. VAN MECHELEN, *Uit de briefwisseling van Frans Van Cauwelaert, Publikaties SBA/AMVC*, nrs 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19), p. 627-628.

25. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 239. J. GOOSSENAERTS, *Uit het dagboek van het gebeugen (1894-1901)*, in: J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 398-399.

26. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 170.

27. E. JANSSENS, *Een brokje „levende traditie”*, in: J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 369-370.

28. HAKS, B3 [*Lesrooster 1888-1895*]. Voor de laatste jaren zijn de lesroosters niet volledig.

Opnieuw was Frans eerste van de klas op 32 vermelde leerlingen: hij behaalde een eerste prijs voor Latijnse thema en auteurs, Latijnse vertaling, Frans, Vlaams, wiskunde, geschiedenis en aardrijkskunde en een eerste accessit voor godsdienst, lezen van auteurs, Grieks en voordragen. Daarnaast had hij nog een prijs voor het maken van een vakantiewerk, d.w.z. dat hij in alle onderwezen vakken of eerste of tweede was, alleen voor „régularité” werd hij niet vermeld²⁹. In de andere afdeling van de 5de Latijnse zat een even briljante leerling, Theodore (Door) Van Tichelen uit Stabroek³⁰. Het volgende schooljaar werden zij in dezelfde klas geplaatst.

In de 4de kwamen beiden terecht in de klas van François Van Roost, een van de oudere leraars van het Klein Seminarie. Hij was oud-leerling van het Klein Seminarie van Mechelen. In april 1870 werd hij aangesteld als subregent in Hoogstraten en in september priester gewijd. In 1875 werd hij bevorderd naar de Franse afdeling, waar hij achtereenvolgens de 3de en 2de afdeling zou leiden. Vanaf 1879 werd hij „echt” „professor”, eerst in de 6de A, dan in de 5de A en vanaf 1882 in de 4de. Hij leidde de tekenklas, de fanfare (vanaf 1870) en was organist. F. Van Roost schijnt een vrolijk karakter te hebben gehad. Zo organiseerde hij een „potus” op de eerste repetitie na een proclamatie. Na de repetitie brulden de fanfareleden om ter luidst: „A la santé de monsieur Van Roost”³¹. Op 23 mei werd Van Roost benoemd tot pastoor van de Sint-Antoniusparochie te Antwerpen. Als leraar werd hij opgevolgd door P. Govaerts. Geschiedenis en Grieks werden gedoceerd door Jozef (Aloïs) Wyckmans, eveneens een oud-leerling van de school. Hij werd na zijn wijding in 1889 aangesteld tot subregent en zangleraar, in welke hoedanigheid Frans van hem reeds les had gekregen in de 7de. Vanaf 1893 onderwees hij Grieks en geschiedenis. In de school was hij vooral bekend als leider van het koor door zijn medewerking aan de „symphonie” die in 1891 opgericht was door H. Valvekens. In 1907 werd hij benoemd tot inspecteur van het lager onderwijs te Leuven.

In het lesrooster voor het schooljaar 1895-'96 van de 4de A vinden we voor vier uren een vraagteken³². Het betreft de uren wiskunde. Wiskunde werd normaal onderwezen door August Desmedt³³, de latere superior. A. Desmedt was leerling geweest van het Klein Seminarie, gewijd in 1885 en vervolgens naar de universiteit van Leuven gezonden waar hij de titel behaalde van „doc-

29. I.v.m. „régularité”, zie de vorige bijdrage. HAKS, B4, *Palmares*, 1895.

30. HAKS, B4, *Palmares*, 1895. Van Tichelen was eerste in alle vakken behalve in Latijnse vertaling en „lezen van auteurs”, waarin hij tweede was.

31. LAUWERYS, *O.c.*, p. 170.

32. HAKS, B3, [*Lesrooster 1895-1900*].

33. De schrijfwijze van Desmedt is betwistbaar. In de documenten staat zowel „De Smedt” als „Desmedt”. Gezien de schrijfwijze van de namen van de familieleden wordt hier de spelling „Desmedt” gekozen. In het artikel van M. VAN MECHELEN, *O.c.* wordt „de Smedt” gebruikt.

teur en sciences naturelles et physiques". Hij begon het schooljaar 1889-'90 als leraar van de 3de, maar werd reeds met Pasen leraar wiskunde. Op 5 april 1896 werd hij aangesteld tot superior. Hij bouwde in het Seminarie een nieuwe hoeve, een refter, een ontspanningszaal en de brouwerij. Hij zorgde ook voor een elektrische installatie op het Seminarie, vóór hiervan sprake was in de gemeente Hoogstraten. In 1911 werd hij deken van Herentals en in 1919 superior van de basiliek te Koekelberg. Hij werd nadien nog belast met belangrijke taken in het bisdom³⁴. Hij werd bewonderd door leraars en leerlingen: „Il posséda le rare talent d'imposer le respect autour de lui par sa bonté toute paternelle". Als superior ging A. Desmedt te werk als een wetenschapper. Met uiterste precisie nam hij nota van al wat gebeurde. De nota's in zijn agenda's wijzen erop dat hij reeds tijdens zijn leraarschap de rechterhand was van superior Verbist³⁵. Hij was het die zorgde voor de beurs van Frans Van Cauwelaert³⁶ en hij volgde ook nadien de carrière van Frans Van Cauwelaert aan de universiteit. Hij zorgde ervoor dat Frans zijn intrek kon nemen in het Pauscollege en bracht hem in contact met Mgr. Mercier, hoogleraar en stichter van het „Institut supérieur de Philosophie", en Mgr. Sencie, president van het Pauscollege, eveneens oud-leerling³⁷. Zowel financieel als moreel steunde hij. Zo waarschuwde superior Desmedt Van Cauwelaert in verband met zijn vlaamsgezindheid³⁸. Sterk flamingant kunnen we de superior zeker niet noemen. Zijn agenda's en nota's, voor zover ze bewaard zijn, zijn vrijwel uitsluitend in het Frans gesteld en hij volgde de instructies van het aartsbisdom strikt op. Mogelijk speelde hier bij de superior een zekere opportuniteit om geen leerlingen te verliezen, wat blijkt uit de correspondentie in verband met de viering van het 75-jarig bestaan van de school. Toch dient aangestipt dat na de bisschoppelijke instructies van 1906 de leerlingen de drie laatste dagen van de week Nederlands mochten spreken. Na korte tijd veranderde Desmedt dit „mogen" in „moeten", ook voor de Franstaligen³⁹.

In november reeds werd August Desmedt als wiskundeleraar opgevolgd door Remi Byl. Poësis en retorica had hij in het Klein Seminarie gevolgd, de lagere leerjaren in het college van Boom, een overgang die vaker voorkwam⁴⁰. Na eerst subregent te zijn geweest vanaf 1893, werd hij in 1895 leraar wiskunde

34. In 1920 van het „Oeuvre de Saint-Pierre Apôtre", in 1921 van „L'Union Missionnaire du clergé", en in 1923 de „Algemene raad voor de verkondiging van het Geloof".

35. In zijn agenda's staan allerlei nota's over dagindeling, gedrag, ook in klassen waar hij geen les gaf, aannemingen, enz. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1889-1896.

36. Zie vorige bijdrage.

37. M. VAN MECHELEN, *O.c.*, p. 17-24.

38. M. VAN MECHELEN, *O.c.*, p. 51-53 en 127.

39. De stukken bewaard in HAKS. M. VAN MECHELEN, *O.c.*, 222-223, 333, 338-340, 344-345. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 244.

40. Op het Klein Seminarie ook nog: Van Reeth, Lanckpaep, Pacquets, allen leraar te Hoogstraten.

in de drie laagste jaren van de Latijnse afdeling. Nadat August Desmedt op 5 april superior was geworden, volgde R. Byl hem op als wiskundeleraar in de drie hoogste klassen. Het volgende schooljaar werd hij econoom tot 1901, toen hij benoemd werd tot onderpastoor te Puurs. Of Frans dat schooljaar wiskunde kreeg van Desmedt of Byl of iemand anders is moeilijk na te gaan. F. Borjans bleef zijn leraar met één uur Franse Letterkunde.

Dat schooljaar zaten Frans Van Cauwelaert en Door Van Tichelen in dezelfde klas en groeide tussen hen, ondanks hun concurrentie voor de proefwerken, een hechte vriendschap. Van dat jaar af zouden zij de leidende figuren worden tussen hun studiemakers. Van Tichelen won de race in de uitmuntendheid. De volgende jaren zouden zij steeds in verschillende afdelingen geplaatst worden⁴¹. Door Van Tichelen was eerste, Frans tweede. Door behaalde de prijs in godsdienst. Latijnse thema en auteurs, Latijnse vertaling, lezen van auteurs, Grieks, Frans, Vlaams, geschiedenis en aardrijkskunde; Frans Van Cauwelaert in Frans (samen met Van Tichelen), wiskunde en voordragen. Daarnaast haalde hij een eerste accessit (tweede plaats) in Latijnse vertaling, lezen van auteurs, geschiedenis en aardrijkskunde, een tweede accessit (derde plaats), in Latijnse thema en auteurs en Vlaams, eveneens een prijs voor „régularité” en voor vakantiewerk. Opnieuw was hij in alle vakken, behalve godsdienst, bij de eerste drie van de klas⁴².

In dat schooljaar vindt men ook de eerste sporen van de toneelcarrière van Frans op het Klein Seminarie. Gezien zijn goede prestaties in voordragen is het best mogelijk dat hij reeds vroeger op de planken stond, maar van deze scènes d'enfants werden de acteurs niet vermeld.

Ter gelegenheid van het superiorsfeest, dat jaar speciaal gevierd „à l'occasion de l'installation solennelle du nouveau Supérieur”⁴³, werd *De ingebeelde zieke* gespeeld. Welke rol Frans in dat stuk speelde is niet vermeld. Vermoedelijk een van de leden van het korps van de professoren. *De ingebeelde zieke* diende als „Vlaams” voorprogramma voor het ernstige, Franse toneelstuk *Le Martyre de St-Lambert*, waarin Door Van Tichelen de rol van Pepijn van Herstal speelde.

De toneelvoorstellingen namen in het seminarielevens een belangrijke plaats in. Ze doorbraken de dagelijkse sleur en vormden een welgekomen ontspanning voor de leerlingen. In de tijd van Van Cauwelaert waren er jaarlijks een viertal toneelavonden, waarbij twee- of driemaal een beroep werd gedaan op de leerlingen. Die avonden werden dan nog dikwijls gevuld met drie verschillende stukken: een spel door kinderen (*scène enfantine*), een Vlaamse klucht (*facétie flamande*) en een ernstig Frans toneelstuk, dat de hoofdmoot van de avond vormde.

41. J. DE VOGHT, *Op het Klein Seminarie te Hoogstraten*, in: *Frans Van Cauwelaert. Vriendenbulde bij zijn zeventigste verjaardag*, p. 27. De Voght situeert hen foutieflijk samen in de 5de.

42. HAKS, B4, *Palmares*, 1896.

43. HAKS, *Toneel*, programma's 1896-1905.

Naast de recreatieve functie hadden de toneelopvoeringen ook een pedagogische en stichtende waarde. Dit wordt duidelijk wanneer men de gespeelde teksten vergelijkt met de gedrukte uitgaven. Vrouwenrollen werden ijverig geweerd, niet alleen omdat men niet over meisjes-leerlingen beschikte, maar ook om de leerlingen binnen het beschermd milieu van het Klein Seminarie niet af te leiden van hun geestelijke roeping⁴⁴.

Le malade imaginaire leverde de nodige moeilijkheden op om het geschikt te maken voor het Klein Seminarie. Het „Vlaamse” stuk was geschreven door oud-leraar Constant De Boungne. Deze was van 1870 tot zijn vertrek in 1890 achtereenvolgens subregent, leraar van alle klassen in de Franse afdeling en vanaf 1884 leraar van de derde. Zijn reputatie vestigde hij in de school vooral door zijn toneelactiviteiten. Zijn eerste toneelstuk schreef hij vermoedelijk voor de toneelavond van 22 februari 1865: *L'atelier de Rubens*. Zelf was hij toen nog leerling van de retorica; hij speelde erin de hoofdrol⁴⁵. Eens leraar, liet hij het opnieuw opvoeren in 1872. Hij schreef of bewerkte nog minstens drie toneelstukken: *De burger edelman* (1882), het vermelde *De ingebeelde zieke* (1885) en *Eene werkstaking* (1887).

De Boungne sprong met de stof zeer vrij om. In de toneelbibliotheek beschikte men over *Le Molière des collèges*⁴⁶. Hoewel dit boek voor het toneel gebruikt werd maakte De Boungne een totaal nieuwe bewerking. Terwijl de auteur van *Le Molière des collèges* zich beperkte tot het wegschrijven van alle vrouwenrollen — het toneel was bedoeld voor jongensscholen —, de liefdestaferelen en het tweede huwelijk van Argan — men begrijpe wel waarom —, maakte De Boungne een nieuw toneelstuk, waarin hij slechts enkele scènes van Molière bewaarde. Ook in zijn versie komt geen enkele meisjesrol voor. De intrige wordt bij hem een vader die wenst dat zijn zoon, die advocaat wil worden, dokter en apotheker wordt. Meteen zijn alle problemen opgelost: geen intriges rond verleiding, integendeel een zoon die een eerbaar beroep ambiëert en samen met de knecht en een vriend zijn vader tracht te overtuigen van het bedrog van de andere antagonisten. Daarvoor wordt een sessie georganiseerd met nepdokters, gedeeltelijk overgenomen uit de farce die Molière aan zijn toneelstuk toevoegde, maar die niets met de intrige te maken had. Verder komt er een seance met tovenaars in voor. Het geheel is duidelijk geïnspireerd op kluchten en volkstoneel. Negenmaal werd een stuk van De Boungne opgevoerd.

44. Zie hierover de onuitgegeven nota's van G. LANDUYT en F. QUIRJNEN naar aanleiding van de tentoonstelling *150 jaar toneel op het Klein Seminarie van Hoogstraten*, 1988.

45. Het handschrift is bewaard HAKS, *Toneel*, [zonder nummer]. F. QUIRJNEN, *Franstalig toneel op het Klein Seminarie Hoogstraten*, p. [5], onuitgegeven artikel voor een studie over toneel op het Klein Seminarie van Hoogstraten.

46. M.-P., *Le Molière des collèges*, Lyon, 1836. Bewaard: HAKS, *Toneel*, o.c. 138. *Le Malade imaginaire* vindt men p. 1-77.

Na het vertrek van De Boungne bleven zijn teksten op het repertoire⁴⁷ staan. Misschien waren zij iets te volks en kwamen er passages in die men voor toneel op het Klein Seminarie als te mijden ging beschouwen. Naast de bewaarde tekst⁴⁸ vindt men verschillende malen „omettre” genoteerd. „Deugniet” kon nog, maar „schurk” en „moordenaar” pasten blijkbaar niet in de mond van leerlingen. Ook de hele scène waarin getoverd werd, werd geschrapt. Men was in die tijd erg gevoelig voor al wat naar superstitie en bijgeloof zweemde en waarmee men de leerlingen niet mocht confronteren. Ook scènes die naar leugen en bedrog van een van de protagonisten verwezen, werden geschrapt, waar zij de intrige van het ontmaskeren van de bedriegers niet steunden. De overige weglatingen moesten blijkbaar dienen om het stuk terug te brengen tot een duur van ca. 50 minuten⁴⁹.

Het stuk werd, zoals naar gewoonte, hernomen op de plechtige prijsuitdeling. Vermoedelijk speelde Frans Van Cauwelaert de rol van een van de vrienden van de „zoon”, die optraden tijdens de farce van het doktersexamen.

Vermoedelijk werd Frans dat jaar ook opgenomen in de Académie de Littérature⁵⁰. Deze Académie werd op het Klein Séminarie opgericht in 1883 door superior Verbist en Jan Brosens, vermoedelijk naar het voorbeeld van het Klein Seminarie van Mechelen. De Académie zou volgens de statuten bestaan uit vijf effectieve leden te kiezen uit de twee hoogste klassen, die bij beurtrol de rol van secretaris en verslaggever zouden vervullen. Daarnaast zouden er twintig toegevoegde leden zijn, gekozen uit de drie hoogste klassen, en konden er tien leerlingen worden toegevoegd uit de lagere klassen van de Latijnse afdeling als kandidaat-leden. Voorzitter van de vergadering was een leraar⁵¹. De vergaderingen bestonden uit het voorlezen van werken van leerlingen, waarna een discussie volgde over een literair, een historisch of een taalkundig (*philologique*) onderwerp. De werken moesten afwisselend in het Frans en het Nederlands worden voorgebracht. De discussies moesten uitsluitend in het Frans gebeuren. Een commissie van leraars zou elk jaar zes werken bekronen met een prijs. Het lidmaatschap van de academie leverde de leerlingen ook enkele voordelen op. Zo werden ze vrijgesteld van hun „devoir de la classe pendant un jour”, wanneer ze aangeduid werden om een werk te maken.

In het schooljaar 1896-'97, in de eerste afdeling van de derde, kwam Frans Van Cauwelaert in de klas van Pierre De Smedt, die door zijn leerlingen werd ge-

47. *Eene werkstaking* (1887), *De ingebeelde zieke* (1896 en 1904), *De Burger edelman* (1889).

48. HAKS, *Toneel*, hs. 222.

49. *Gazet van Hoogstraten*, 24 juni 1896.

50. [Verslagboek] *Académie de Littérature érigée au Séminaire Archiépiscopal de Hoogstraten, le 19 Novembre 1883*. HAKS, E3, *Académie*. Van het schooljaar 1895-'96 bevindt zich geen ledenlijst in het verslagboek. Van Cauwelaert is in 1896-97 lid, maar wordt niet vermeld bij de nieuwe leden. De gegevens over de Académie komen uit dit verslagboek tenzij anders vermeld.

51. Alhoewel dat niet in de statuten vermeld stond. Als eerste voorzitter fungeerde Jan Brosens, leraar van de 4de.

eerd en bewonderd, vroom en godvruchtig was en van de studie hield. Tijdens het schooljaar werd hij op het einde van het eerste trimester benoemd tot onderpastoor in de Sint-Katlijneparochie te Brussel. Ook hij was oud-leerling van de school; hij begon als subregent in 1884, werd leraar van de 5de A in 1888 en van de 3de in 1890. Na de kerstvakantie kwam Frans opnieuw terecht in de klas van P. Vanderhasselt. Pierre Desmedt die ook Duits gaf, werd in dit vak opgevolgd door de begaafde Thaddeus Spaeninx, die waarschijnlijk op Frans grote invloed uitoefende. Oud-leerling van het Sint-Romboutscollege, eerste in de filosofie op het Seminarie van Mechelen, werd hij nog vóór zijn priesterwijding in 1896 aangesteld tot subregent en nam een achttal maanden later, na het vertrek van P. Desmedt, de cursus Duits over. In 1900 kwam daar de facultatieve cursus Engels bij. In 1914 werd hij directeur van het pensionaat van de Zusters van het Kind Jezus te Borsbeek. Hij promoveerde het gebruik van beschaafd Nederlands en ageerde voor de vernederlandsing van het middelbaar onderwijs⁵². Hiervoor begon hij ook een reeks „Nederlandse schrijvers voor het Middelbaar Onderwijs”, waarbij hij kon rekenen op de hulp van verschillende collega's⁵³. Hij hield de leerlingen voor: „Wees Vlaming uit één stuk”⁵⁴. Hij was het dan ook die in 1897 de superior ertoe overhaalde geen sancties te treffen bij de Vlaamse actie ter gelegenheid van de Sint-Lutgardisdag waarbij Frans Van Cauwelaert betrokken was⁵⁵. Zijn activisme zou hem na de Eerste Wereldoorlog enige last bezorgen⁵⁶. Ook was hij actief in de studentenbeweging⁵⁷. Hij onderhield ook een drukke briefwisseling met Van Cauwelaert en tipte hem o.a. in verband met de feestviering naar aanleiding van het 75-jarige bestaan van het Klein Seminarie⁵⁸.

Leraar geschiedenis en Grieks bleef J. Wyckmans. Nu R. Byl econoom geworden was, kwam er een nieuwe wiskundeleraar, Jan Van Opstal. Na zijn wijding in 1895 werd hij naar de universiteit van Leuven gezonden, waar hij de voorbereidende cursussen wiskunde volgde. In 1896 werd hij dan onmiddellijk benoemd tot leraar wiskunde en fysica, ambt dat hij bekleedde tot aan zijn benoeming in 1913 tot pastoor van de Sint-Jansparochie in Borgerhout.

52. R. DE SCHRYVER, *Uit het Archief van Frans Van Cauwelaert*, deel 1. *Gedenkschriften 1895-1918*, p. 20-21.

53. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 258-259. Hij werd geholpen door: E. Broes, leraar 1902-'21; A. Commissaris, leraar 1901-'35; A. De Boeck, leraar 1904-'09; K. De Wals, leraar 1903-'06; V. Raeymaekers, leraar 1897-1922; J. Van Hoeck, leraar 1906-'14; A. Walgrave, leraar 1902-'20.

54. F. SILLIS, *Bibliografie van dr. Jozef Goossenaerts 1882-1963*, p. 7.

55. J. GOOSSENAERTS, *Uit het dagboek van het geheugen*, in: J. LAUWERYS, p. 401.

56. R. DE SCHRYVER, *O.c.*, p. 21 vermeldt: „nadien wegens aktivisme in de gevangenis”. L. VOS, *Bloei en ondergang van het A.K.V.S.*, deel 1, p. 99 zegt: „...maar bleef tegelijk op de achtergrond, zodat hem later niets werd in de weg gelegd”.

57. L. VOS, *O.c.*, deel 1, p. 99-101.

58. M. VAN MECHELEN, *O.c.*, p. 338-341. In het werk werden verschillende brieven van of naar Spaeninx opgenomen.

In de derde bestond het lesrooster uit 9 uren Latijn, 3 uren Grieks, 3 uren wiskunde, 1 uur Duits, 1 uur aardrijkskunde, 3 uren Frans, ook hier onderwezen door E.H. Borjans, 2 uren geschiedenis, 2 uren Nederlands en 1 uur catechismus. Frans was de eerste van de klas en behaalde een prijs voor gedrag. Daarnaast was hij eerste in Latijn in de twee vakken, lezen van auteurs, Frans, Vlaams, Duits, wiskunde en voordragen; tweede in godsdienst, Grieks en aardrijkskunde en derde in geschiedenis. Meer vakken waren er niet⁵⁹.

Dat schooljaar stond bij een aantal oud-leerlingen bekend als het jaar van de „Vlaamse roering”. Door Van Tichelen en Frans Van Cauwelaert waren toen „boekenleggers”, bibliothecarissen, een positie die hen in staat stelde makkelijk contacten te leggen met leerlingen van andere kompanies. Er bestond een vage herinnering aan de Vlaamse actie uit de jaren 1887-'88, die pas geëindigd was nadat de leerlingen twee uren Nederlands i.p.v. een verworven hadden. Verder kreeg Door Van Tichelen een reprimande, omdat hij tussen de kranten die directeur Uydens meebracht, altijd en uitsluitend naar de enige Vlaamse krant, de *Gazet van Antwerpen* greep. *De Student* werd ijverig gepropageerd. Tegen Pasen waren er al 125 abonnees. In de kompanies werden Vlaamse liedjes geneuried. Jef Goossenaerts, toen nog leerling van de vijfde, stichtte met Jef Van Roosendael, leerling van de retorica, een Vlaamse studentenbond te Nieuwmoer. Frans Van Cauwelaert en Door Van Tichelen namen het initiatief voor een Vlaams protest. Op 16 juni, feestdag van Sint-Lutgardis, verschenen een tiental leerlingen in hun beste pak op de speelplaats, tot verbazing van de 550 leerlingen en tot ontzetting van de leraren. In de vergadering die daar 's avonds op volgde, wist Thaddeus Spaeninckx het „irrégulier” om te buigen tot een gewone aantekening voor de schuldligen. Na een waarschuwing van Spaeninckx werd een geplande actie op 11 juli opgeschort; wel zat er tussen de intenties tijdens de viering van de congregatie een briefje met daarop: „voor een heel bijzondere intentie”⁶⁰.

Of deze incidenten de reden waren waarom de teksten van het toneel gewijzigd werden, is niet meer na te gaan. Wel is duidelijk dat de tekst grondig werd aangepast. Voor het Franse toneel, op te voeren tijdens het feest van de Superior en de plechtige prijsuitdeling op het einde van het jaar, werd gekozen voor *Apostasie et repentir*, een herneming van een voorstelling uit 1882. Wat de inhoud betreft, was het stuk verwant met *La malédiction* van L'évêque, opgevoerd in 1867 en 1892. Het ging over gevangen Vlaamse kruisvaarders die wachtten op de komst van hun bevrijders of trachtten te ontsnappen. De rol van Conon de Béthune, een Vlaamse ridder, werd vertolkt door Frans Van

59. HAKS, D3.3, *Palmares*, 1897.

60. J. GOOSSENAERTS, *Uit het dagboek van mijn gebeugen (1894-1901)*, in: J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 400-402. [J. LAUWERYS (?)], *Jef Goossenaerts op school te Hoogstraten*, in: *Komaan*, XXIII (1964), p. 9.

Cauwelaert. In de tekst verschijnen een aantal opvallende wijzigingen. *Le chevalier flamand s'incline devant son suzerain, il ne se prosterne que devant son Dieu* werd *Le preux chevalier s'incline...* In *Le vrai chevalier flamand se laisse égorger mais n'apostasie pas* werd *flamand* geschrapt. In deze gewijzigde versie werden de woorden *Flandre* en *flamand* systematisch weggelaten. Tussen de acteurs treffen we ook nog de flamingante Victor de Wals uit Sterrebeek aan. Of deze coupures in de tekst veel indruk maakten op de leerlingen valt te betwijfelen⁶¹.

In dat jaar ontving Frans Van Cauwelaert ook een „prix d'honneur” voor zijn academiewerk: *Les Voix de l'Eglise: l'Orgue et la Cloche, réflexions*. Deze voordracht had hij gehouden op 18 november. Het zijn een aantal bespiegelingen rond het orgel en het luiden van de klok die zowel het leven als de dag begeleiden, erg romantisch beschreven. Typisch is wel dat in het verslagboek *...excitent en nous l'amour envers cette divine Mère* gewijzigd werd in *...excitent en nous la confiance en cette divine Mère*”.

Dat jaar bracht Frans nog een tweede werk naar voren in de academie: *Maria's Vriendinne*. Het is een romantische vertelling in de aard van de heiligenlevens, zoals er talrijke in de studiebibliotheek stonden, met de verschijning van Maria aan een jong kind⁶². De twee opstellen duiden erop dat Frans sterk godsdienstig geïnspireerd was.

In de 2de kwam Frans in de klas van de bloemenliefhebber⁶³ Jan Pieter Jansen, de latere superior van het Klein Seminarie. J. Jansen was een schitterend leerling geweest aan het Klein Seminarie van Hoogstraten. Na zijn wijding in 1892 werd hij naar de universiteit van Leuven gezonden om er klassieke filologie te studeren. Hij behaalde er de graad van kandidaat in de Wijsbegeerte en Letteren in 1894. Dat jaar werd op het Klein Seminarie de 2de gesplitst en werd J. Jansen de eerste titularis van de nieuwe klas. In 1902 werd hij titularis van de retorica, tweede afdeling en in 1911 superior in opvolging van A. Desmedt. De laatste jaren voor zijn superiorschap onderwees hij ook Grieks en nam hij de taak van studieprefect waar. Hij was een boeiend lesgever, die op vele leerlingen een diepe indruk heeft gemaakt⁶⁴. Hij was vlaamsgezind en sociaal geïnspireerd. Typisch voor hem is dat hij zijn nota's en aantekeningen veelal in het Nederlands maakte in een soms puntige, geestige stijl. In 1920 werd hij benoemd tot deken van Essen, het volgende jaar tot deken van Turn-

61. HAKS, *Toneel*, programma's 1896-1905. F. QUIRIJNEN, *Franstalig toneel op het Klein Seminarie Hoogstraten*, o.c., p. 6. *Apostasie et Repentir*, 2 handschriften van de tekst, bewaard HAKS, *Toneel*, hs 19. In de versie van 1897 werd *Gauthier* aangevuld tot *Gauthier de Ghistelles*. De antivlaamse schrappingen zijn van dezelfde hand.

62. HAKS, E3, *Académie*, Verslagboek en Van Cauwelaert. B4, *Palmares*, 1897.

63. J. SIMONS, *Pastoor Aloïs Walgrave*, in: *Boekengids*, VI (1928), p. 226.

64. J. GOOSSENAERTS, *Uit het dagboek van het geheugen*, in: J. LAUWERYS, O.c., p. 403.

hout en in 1927 werd hij vicaris-generaal van het aartsbisdom⁶⁵. Godsdienst werd onderwezen door Emiel Valvekens.

Opnieuw behaalde Frans een schitterend resultaat: eerste van de gehele klas, in Latijn, beide proefwerken, Grieks, Frans, Vlaams, wiskunde, geschiedenis en voordragen, een tweede plaats in Duits en aardrijkskunde. Alleen voor godsdienst en fysica werd hij niet vermeld in het palmares, evenmin haalde hij een prijs voor „régularité”⁶⁶.

Dat Frans Van Cauwelaert dat jaar niet „régulier” was, hoeft niet te verwonderen. In verband met de tucht blijkt het een moeilijk jaar te zijn geweest. In oktober, januari, maart en juli waren er moeilijkheden, discussieerden de leerlingen onder elkaar, werd er met voeten gestampt of gemurmeld in de studie-zaal. Herhaaldelijk werden de namen van Frans Van Cauwelaert en Door Van Tichelen hiermee in verband gebracht. Waarover de onrust ging, vertelt de Superior helaas niet in zijn nota's. Op 15 juli hield de Superior een preek waarin hij de leerlingen voorhield dat ze de eer van hun familie, hun verdere studieloopbaan en de eer van het Seminarie in gevaar brachten. Zeker drie leerlingen van de poësis kregen de raad de school te verlaten⁶⁷.

Ook dat jaar werd een academiewerk van Frans bekroond: *Le passage de la Mer Rouge, poésie lyrique*. De werken die de leerlingen van de poësis voortbrachten, waren steeds in dichtvorm gesteld. Het acht bladzijden lange epische gedicht werd ingeleid door het gewone AMDG én door „Pro Aris en Focis”, de leuze van de Boerenkrijg. Mogen we hierin een zachte verwijzing naar het flamingatisme zien?

Het Nederlandse werk, aangeboden op 17 november — van het Franse werk maakte het verslagboek geen melding⁶⁸ — met als titel *In hoc Signo Vincas*, handelde over de inname van Rome door Constantijn. Hierin zag Frans een overwinning van het Christendom op het heidendom en noemde hij het christianisme het „eeuwig Vaderland”.

Dat jaar gaf Victor Puttemans uit Bonheiden, medeleerling in de poësis, een flamingantisch gedicht ten beste: *De eed op het graf*. Hierin laat hij Jan Breydel op het graf van zijn door de Fransen vermoorde moeder een eed zweren, liever te sterven dan Vlaanderen niet te bevrijden. Het gedicht werd niet bekroond. Elke vergadering werd besloten met een discussie. Vooraf werd een thesis voorgesteld en werden „thesisten” aangeduid, die de stelling moesten verdedigen, en anderen die de thesis moesten bestrijden. Op 8 juli moest Frans Van Cauwelaert de rechten van de Paus verdedigen tegenover de stelling dat

65. HAKS, D3.3, *Agenda's superior Jansen*. [*Verslag Jubelfeest Klein Seminarie 1835-1910*], p. 115. G. LANDUYT, *Het oorlogsdagboek van superior Jansen*, in: *Komaan*, XXXVIII (1979-1980), nr. 1, p. 50-51. M. VAN MECHELEN, *O.c.*, p. 212 en 214.

66. HAKS, D3, *Palmares*, 1898.

67. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1897-1898.

68. In het verslagboek werden jaarlijks slechts drie of vier verslagen opgenomen.

de aanspraken van Garibaldi en Victor-Emmanuel in de Romeinse kwestie van 1870 gerechtvaardigd waren. Het besluit van de discussie was „de voir retourner bientôt le peuple Romain sous l'obéissance du Souverain Pontife à qui seul il doit sa grandeur passée, sa sécurité présente et son bonheur futur”. Dat het er in deze discussies niet altijd zo academisch aan toeging, bewijzen uitroepen als „Donc! nous avons un Pape socialiste!”

Wederom toonde Frans zich in zijn academiewerken een overtuigd volgeling van de Kerk. Vraag is uiteraard of dit op het Klein Seminarie van Hoogstraten wel anders kon⁶⁹.

Nog in dat jaar kende de toneelcarrière van Frans Van Cauwelaert een hoogtepunt. Op 8 november werd een toneelavond gegeven met drie kluchten. Frans speelde een korporaal in „*Le dîner de Pantalon ou le Plat d'Oreilles*”. In de „séance littéraire et musicale” van 16 februari werd het successtuk van J.G. George, *Les Pirates en Flandre* opgevoerd⁷⁰, opnieuw een stuk uit de tijd der kruisvaarders, waarin Frans de rol van Oger, de piratenluitenant, en Victor de Wals de piratenkapitein speelden. Ditmaal werden echter geen „Vlaamse” coupures uitgevoerd. Sterker nog, tijdens het belangrijkste toneel-feest ter gelegenheid van het Superiorsfeest en de plechtige prijsuitdeling werd het „grote” Franse toneelstuk vervangen door een „Vlaams toneel”, voor het eerst in de geschiedenis van het Klein Seminarie. Op het programma werd ook de rolverdeling bij de Vlaamse delen in het Nederlands gegeven⁷¹. Het opgevoerde werk was *Voor God en Land*, een vermoedelijk op het Klein Seminarie gemaakte bewerking van *Besloten tijd* van Baron Kervyn de Volkaersbeke en Kamiel Van Britsom. Inhoudelijk ging het in het toneelstuk vooral over de gehechtheid aan het geloof en speelde de vaderlandsliefde een ondergeschikte rol — ze betrof trouwens België: „Hun bloed is de prijs onzer verlossing. Op hun gebeente zal wellicht eens de herwonnen vrijheid de grondvesten bouwen van het Belgische volk”. De hoofdrollen worden gespeeld door de flamingantische vrienden Frans Van Cauwelaert en Victor De Wals. Het is ook de eerste keer dat om begrijpelijke redenen geen hoofdrollen werden gespeeld door Walen of Franstalige Brusselaars⁷². Van dan af zou op het Superiorsfeest/prijsuitdeling afwisselend het ene jaar een Frans, het volgend jaar een Nederlands toneelstuk opgevoerd worden. Door de leerlingen moet dit destijds als een Vlaamse overwinning beschouwd zijn.

In de retorica kwam Frans Van Cauwelaert bij Henri (Emiel) Valvekens, met wie hij goede contacten onderhield en die hem behulpzaam was, samen met

69. HAKS, E3, *Académie*, Verslagboek en Van Cauwelaert. B4, *Palmares*, 1898.

70. HAKS, *Toneel*, oc 101; *Programma*, 1896-1905. Het toneelstuk werd te Hoogstraten opgevoerd in 1869, 1875, 1882 en 1898.

71. Dit was ook al het geval op de toneelavond van 8 november. Op de toneelavond van 16 februari heette het echter: „*Belegerd en ingenomen, Facétie flamande*”.

72. HAKS, *Toneel*, hs 401; *programma*, 1896-1905.

superior A. Desmedt, bij zijn eerste contacten aan de universiteit⁷³. E. Valvemens was oud-leerling van het Sint-Jozefcollege te Turnhout en werd, na het behalen van een graad van doctor in Wijsbegeerte en Letteren, benoemd aan het Klein Seminarie als leraar in de 5de (1889-'92) en van de 3de (1892-'96). In 1896 werd hij, na het overlijden van J. Brosens, benoemd tot titularis van de retorica. Naast zijn lessen hield hij zich met allerlei zaken bezig. Zo richtte hij de „symphonie” op in 1891, nam de leiding van de fanfare in 1896 en schreef het handboek *Foi et Raison*, dat een klassieker werd in verschillende colleges. De wat corpulente leraar werd door de leerlingen gewaardeerd om zijn ruimdenkendheid en verstand⁷⁴. Met de kerstvakantie van 1902 werd hij aangesteld tot diocesaan inspecteur voor het lager onderwijs met standplaats in Antwerpen.

Bij het begin van het schooljaar werd Frans Van Cauwelaert uitgekozen om de mis te dienen tijdens de jaarlijkse retraite. In maart werden er een aantal conferenties gehouden voor de leerlingen van de retorica. Op 19 juli noteerde de Superior dat Frans naar Leuven zou gaan om er rechten en wijsbegeerte en letteren te studeren⁷⁵.

Ook dat jaar wordt Van Cauwelaert vermeld met rondom zich een groep leerlingen. Of het hier over een vlaamsgezinde groep gaat, is niet duidelijk. Wel waren er zeker problemen. Zo zette directeur Uydens op de vergadering voor de subregenten de puntjes nogmaals op de i in verband met rolkoffers⁷⁶ maar ook in verband met „le Flamand”. In januari werden opmerkingen gemaakt over de „almanack”. Betrof het hier de studenten Almanak? De klachten waren echter te gering om iemand „irrégulier” te maken⁷⁷.

In zijn laatste jaar op het Klein Seminarie was het resultaat van Frans even goed als in de vorige jaren. De plechtige prijsuitdeling werd voorgezeten door Zijne Eminentie Kardinaal Goossens zelf en Frans speelde in het toneelstuk *Absalom*, dat voor die gelegenheid opgevoerd werd, de titelrol. Het was trouwens het enige toneelstuk waarin hij dat jaar speelde⁷⁸. Elk jaar mochten de leerlingen kandidaten voordragen voor de prijs van „sagesse”. De prijs ging naar Theodore Van Tichelen, die reeds in 1898 hiervoor een accessit behaald had. Frans Van Cauwelaert behaalde de derde accessit. Wel werd, zoals naar gewoonte, bovenaan de lijst gedrukt: „Les prix de Sagesse sont décernés par les suffrages des élèves”. Het verwijst in elk geval naar de populariteit van

73. M. VAN MECHELEN, *O.c.*, p. 17-23.

74. J. GOOSSENAERTS, *O.c.*, p. 403.

75. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1898-1899.

76. De leerlingen bewaarden hun kleren en ander gerief in een koffer op wietjes onder hun bed. Een exemplaar hiervan is bewaard in de privécollectie van J. Mercelis, Hoogstraten.

77. Zie noot 75.

78. Het toneel werd geschreven door Hector Hoornaert en gespeeld in 1899 en 1922. De tekst is niet bewaard. HAKS, *Programma*, 1896-1905.

Van Cauwelaert. Men mag niet vergeten dat het voorgaande jaar Frans „irrégulier” was en dus moeilijk kon voorgedragen worden. Frans bekwam een diploma van de „premier degré”. Deze rang werd toegekend aan de leerlingen die minimum 3/4 van de punten behaalden. Hij had 803,3 punten op 1000⁷⁹. Frans was eerste van de klas op 23 leerlingen, eveneens eerste in: *Discours latin, Auteurs latin, Lecture des auteurs, Langue grecque, Discours et Auteurs français, Discours et auteurs flamands, Mathématiques* en *Histoire*. Daarnaast behaalde hij een eerste accessit voor *Déclamation* (tweede plaats). De prijs was voor zijn vriend Victor De Wals uit Sterrebeek, de vierde van de klas, die in het toneelstuk de Israëlitische generaal Joab speelde. Voor Duits haalde Frans de 3de accessit of een vijfde plaats. In godsdienst behaalde hij de 6de plaats. Dat jaar kreeg hij samen met 19 klasgenoten de prijs van „régularité”⁸⁰.

In de academie was een belangrijke rol voorbehouden aan de retoricaleerlingen. Dat jaar echter beijverden de verslaggevers zich in bondigheid. Door Van Tichelen op 17 maart en Frans Van Cauwelaert op 12 mei vulden nauwelijks drie kwart bladzijde. Op 17 maart presenteerde Frans Van Cauwelaert een Franse verhandeling over „le bonheur de l'homme dans le souvenir de l'espérance”, die bekroond werd. In diezelfde vergadering verdedigde hij de Kerk tegen de aanvallen vanuit de hoek van de rede en de wetenschap⁸¹. Als een van de beste sprekers van de academie viel hem ook de eer te beurt op 27 juni 1899 de dankrede in het Frans te houden voor de superior. Hierin bekende hij zijn genegenheid tot het Seminarie dat leerlingen opvoedde in godsdienstigheid en vaderlandsliefde⁸². Ook nadat hij de school verlaten had, toonde Frans Van Cauwelaert een grote afhankelijkheid t.o.v. het Klein Seminarie. Zo was hij een van de eerste bestuursleden van de oud-leerlingenbond en zond hij van vele van zijn werken en redevoeringen een exemplaar naar de „professorenbibliotheek”⁸³.

Op 2 augustus 1899 eindigde de schoolloopbaan van Frans Van Cauwelaert aan het Klein Seminarie, terwijl onverwacht veel gasten bleven eten, zodat de superior moest noteren: „Trop peu de Saumon et de Vol-au-Vent”⁸⁴.

Sperwerstraat 16
2300 Turnhout

79. HAKS, D2.2, *Elèves Rhétorique depuis 1898-1899 [tot 1910-'11]*.

80. HAKS, B4, *Palmares*, 1899.

81. HAKS, E3, *Academie*, Verslagboek en Van Cauwelaert; D3.3, *Palmares*, 1899.

82. „Oui, nous sommes fiers d'appartenir à ce Séminaire chéri, dont la légion d'anciens élèves se distingue sous tous les cieux, dans toutes les carrières, portant haut et ferme le drapeau de la Religion et de la Patrie”. De tekst werd bewaard tussen de academiwerken. HAKS, *Academie*, Van Cauwelaert.

83. L. SWAEGERS, 75 jaar „Oud-Studentenbond” aan het Klein Seminarie, in: 150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten, p. 160. HAKS, *Archivalia*, Frans Van Cauwelaert.

84. HAKS, DR.3, *Agenda's superior Desmedt*, 1898-1899.